

ЕКОНОМІКА СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

THE ECONOMY
OF BUSINESS ENTITIES

УДК 334.021
JEL Classification H700

Глуценко Ганна

студентка кафедри менеджменту
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

E-mail: ankaurgl@gmail.com

Лободзинська Тетяна

к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

E-mail: tatiana08@ukr.net

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: СВІТОВИЙ ДОСВІД, СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. У статті проведено дослідження та аналіз сучасного стану державно-приватного партнерства (ДПП), одного з ключових напрямків у розвитку народного господарства, що сприяє раціональному використанню наявних у державі ресурсів, залученню невикористаних резервів для розвитку стійких ринкових відносин, реалізації ефективного управління державною і приватною власністю. Виявлено форми ДПП, напрямки та особливості впровадження у країнах світу з різним рівнем економічного розвитку. З'ясовано чинники, що впливають на формування державно-приватного партнерства в Україні. Запропоновано шляхи подальшого удосконалення цього напрямку.

Мета. Метою статті є аналіз сучасного державно-приватного співробітництва у країнах світу, в тому числі, в Україні, узагальнення і систематизація зарубіжного досвіду взаємодії держави та бізнесу в різних сферах, розгляд основних форм і моделей державно-приватного партнерства, виявлення умов і етапів державно-приватного сприяння, визначення вектора розвитку економіки України, вибір найбільш відповідної моделі партнерства державного і приватного секторів.

Методи. Дослідження проведені шляхом вивчення монографічних праць, статистики, використання методів аналізу і синтезу, системності, порівняння, індукції та дедукції.

Результати. Висвітлено картину розвитку державно-приватного партнерства у різних країнах світу і запропоновано шляхи його впровадження та удосконалення в Україні.

Перспективи. Подальше дослідження сфер реалізації державно-приватного партнерства, визначення першочергових напрямів інвестування та розроблення пропозицій щодо міжнародного партнерства.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, форми ДПП, інвестиції, інновації, державна бюджетна політика, бізнес, міжнародне партнерство.

Вступ. На сучасному етапі розвитку світової економіки дедалі більших темпів набирає державно-приватне партнерство. Цей напрямок є одним з ключових у розвитку народного господарства, тобто сприяє раціональному використанню наявних у державі ресурсів, залученню невикористаних резервів для розвитку стійких ринкових відносин, реалізації ефективного управління державною і приватною власністю. Саме реалізація вищезазначених заходів допомагає світовим державам вийти зі стану тривалої фінансової кризи. Досвід розвинених країн світу щодо ролі державно-приватного партнерства в різних галузях є необхідним для реформування економіки України, що і обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми і перспективи розвитку державно-приватного партнерства у світі та в Україні досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: Варнавський В.Г., Клименко А.В. [1], Белицька А.В. [3], Гриценко Л.Л., Дерябіна М.А., Захарченко В.І., Зельднер А.Г., Смотрицька І.І. [2], Льюїс М., Розенау П., Сай І.А., та інші.

Мета. Метою статті є аналіз сучасного державно-приватного співробітництва у країнах світу, в тому числі, в Україні, узагальнення і систематизація зарубіжного досвіду взаємодії держави та бізнесу в різних сферах, розгляд основних форм і моделей державно-приватного партнерства, виявлення умов і етапів державно-приватного сприяння, визначення вектора розвитку економіки України, вибір найбільш відповідної моделі партнерства державного і приватного секторів.

Методологія дослідження. Методологічну базу дослідження становлять положення сучасної теорії управління та концепції вітчизняних і зарубіжних вчених з питань розвитку і становлення державно-приватного партнерства. Застосовано методи аналізу і синтезу, системності, порівняння, індукції та дедуції. Інформаційну базу дослідження становлять нормативні та законодавчі акти, постанови, статистичні матеріали.

Результати. Висвітлено картину розвитку державно-приватного партнерства у різних країнах світу: досягнення, проблеми, перспективи і запропоновано шляхи його впровадження та удосконалення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток державно-приватного партнерства в останні десятиліття обумовлений низкою факторів, що впливають на збільшення масштабів і форм взаємодії бізнесу і держави. Перш за все, державно-приватне партнерство дозволяє ефективно функціонувати змішаній економіці, залучати ресурси бізнесу у ті галузі і сфери, які перебувають у власності держави і місцевих органів влади, використовувати приватну підприємницьку ініціативу для ефективного витрачання бюджетних коштів, а також досягати певним чином соціальної стабільності. Метою співробітництва є проектування, фінансування, будівництво, модернізація, реконструкція, експлуатація, обслуговування об'єктів державної або комунальної власності на умовах розподілу ризиків при реалізації проектів, відповідальності та прибутку. Кооперація можливостей та ресурсів бізнесу і держави в рамках реалізації спільних програм формує їх додаткові конкурентні переваги. Приватний сектор, порівняно з державним, наділений більшою мобільністю, швидкістю прийняття рішень, здатністю до створення інновацій і застосування нововведень. Уряд, в свою чергу, забезпечує створення стабільної нормативно-правової бази для реалізації проектів, проведення організаційних заходів, взаємодію з населенням, активізацію інвестиційної діяльності, ефективного управління майном, а також використання фінансово-економічних інструментів: гарантій, субсидій, стимулюючого оподаткування та інших видів підтримки. У таблиці 1 наведено перелік переваг взаємодії держави та бізнесу.

Згідно з дослідженнями британських (PartnershipsUK) та міжнародних експертів (Світовий банк, Європейський банк реконструкції і розвитку), використання державно-приватного партнерства дійсно забезпечує найкраще співвідношення ціни та якості («valueformoney»), надання суспільству послуг вчасно та згідно з контрактом. Рівень задоволеності населення послугами істотно вище, ніж у традиційній державній системі [1].

Таблиця 1

Переваги державно-приватного партнерства для держави та бізнесу

Переваги ДПП	
Для держави	Для бізнесу
Можливість реалізації у найкоротші терміни соціально-значущих програм, неперестижних для традиційних форм приватного фінансування	Можливість доступу до традиційно державних галузей економіки
Залучення колосальних приватних коштів для інвестицій у державні об'єкти	Отримання прямої державної підтримки та участі в процесі
Значне зниження державних витрат на утримання та експлуатацію об'єктів інфраструктури	Вигідні умови довготривалого розміщення інвестицій під гарантії
Поділ ризиків між державою та приватними інвесторами	Можливість вибору найбільш вигідного проекту
Використання останніх високоефективних технологій у розвитку інфраструктури	Сприяння держави в розвитку зовнішньоекономічних зв'язків
Поліпшення інвестиційного клімату країни	Оптимальний розподіл ризику

Джерело: складено на підставі [15]

Державно-приватне партнерство за організаційно-правовою формою – система інститутів та механізмів, що враховує регіональну, муніципальну, галузеву й відомчу специфіку, і спрямована на взаємодію партнерських відносин у вигляді договору (угоди, контракту) із взаємними зобов'язаннями, розподільними відносинами, хеджуванням ризиків, що передбачає спільну діяльність суб'єктів ринкових відносин [2]. Основною функцією державно-приватного партнерства є об'єднання партнерів у схемі зі створення кінцевої продукції і у виробничому ланцюжку створення доданої вартості. Це дозволяє використовувати всі ті переваги, які забезпечує як сам процес інтеграції і кооперації, що дозволяє за рахунок об'єднання сил і засобів знизити ризики кожного з учасників державно-приватного партнерства, так і забезпечити ефект синергії, який виникає в процесі співпраці.

Державно-приватне партнерство має широкий спектр різних форм існування. Їх використання залежить від специфіки країни, форми власності підприємства, мети співпраці. Основні з них:

- Державні контракти – це різні контракти, які держава надає приватним компаніям: на виконання робіт і надання громадських послуг, на управління, на поставку соціально-значущої продукції, контракти технічної допомоги. В цьому випадку постачальникам товарів можуть надаватися пільги з оподаткування, цільові дотації, субсидії, субвенції, кредити на пільгових умовах.

- Орендні відносини: плата за користування державним майном приватною компанією, яка вноситься у казну.

- Угоди про розподіл продукції: згідно з договором УРП інвестору (суб'єкту підприємницької діяльності) на певний термін і засадах розподілу надаються виняткові права на пошуки, розвідку, видобуток мінеральної сировини на ділянці надр, зазначеній в угоді, і на ведення пов'язаних з цим робіт. А інвестор зобов'язується здійснити проведення відповідних робіт за свій рахунок і на свій ризик. Вироблена продукція підлягає розподілу між державою і інвестором відповідно до угоди. Саме ця форма державно-приватного партнерства поширена у більшості країн СНД, в тому числі, і в Україні.

- Концесійна угода: договір, укладений державою з приватним підприємцем, як правило, іноземною фірмою, на експлуатацію промислових підприємств або земельних ділянок. Концесії активно використовуються для залучення іноземних інвестицій. На даний момент ця розвинена, перспективна і комплексна форма партнерства поширена в передових країнах Європи. Це обумовлено, по-перше, довгостроковим характером відносин, що дозволяє обом сторонам здійснювати стратегічне планування своєї діяльності. По-друге, в концесії приватний сектор володіє

найбільш повною свободою у прийнятті адміністративно-господарських та управлінських рішень, що відрізняє їх від спільних підприємств. По-третє, держава має достатню кількість інструментів впливу на концесіонера у разі порушення ним умов концесії. По-четверте, держава передає концесіонеру тільки права володіння і користування об'єктом своєї власності, залишаючи за собою право розпорядження нею.

Вчені виділяють наступні специфічні форми державно-приватного партнерства закордоном:

- Build-Own-Operate-Transfer (BOOT): Приватна компанія, підрядник держави, будує новий об'єкт державної власності на власні та/або позикові кошти, управляє ним на правах володіння й користування протягом визначеного у контракті терміну. Після закінчення терміну дії угоди об'єкт передається у державну власність. Ця форма недостатньо поширена через складність побудови відносин держави й бізнесу.

- Build-Operate-Transfer (BOT): Приватна компанія будує об'єкт і користується ним відповідно до зазначеного у контракті терміну, по закінченню якого об'єкт передається державі. Компанія має правомочності користування, а не володіння цим об'єктом. Даний тип партнерства використовують для будівництва автострад у Південній Кореї, Іспанії, Італії; тунелів у Франції; електростанцій у Таїланді, Туреччині, Індії; трубопроводів у Німеччині, аеропортів у Греції та Канаді.

- Build-Transfer-Operate (BTO): Приватна компанія будує об'єкт і відразу по завершенню будівництва передає його державі. Після прийому держава відповідно з новим договором об'єкт передає в управління компанії.

- Build-Own-Operate (BOO): Інвестор, створивши об'єкт і керуючи ним, не передає його державному сектору після закінчення терміну угоди, тобто він переходить у власність бізнесу.

Перейдемо до аналізу застосування державно-приватного партнерства за галузями. За даними ООН, країни, де використовується державно-приватне партнерство, поділяються на декілька груп за рівнем соціально-економічного розвитку: розвинені країни; країни з перехідною економікою; країни, що розвиваються.

Найбільша кількість проектів державно-приватного партнерства здійснюється у наступних галузях:

- транспортній (аеропорти, порти, трубопровідний транспорт, дороги, мости) – є провідною у реалізації проектів державно-приватного партнерства в світі. Провідні місця з прокладання платних доріг у світі посідають такі компанії: MIG / MacquarieBank (Австралія); ACSDragados / Iridium (Іспанія); Ferrovial / Cintra (Іспанія);

- соціальній інфраструктурі (охорона здоров'я, освіта, культура, туризм);

- житлово-комунальному господарстві (мережі, водопостачання, теплопостачання) [3].

Наступна діаграма (рис. 1) ілюструє витрати за деякими галузями державно-приватного партнерства (на будівництво та експлуатацію доріг, залізничне сполучення, водопостачання та спорудження будівель) у різних регіонах світу в період 1985-2015 рр.

Докладно розглянемо особливості розвитку державно-приватного партнерства у високорозвинених країнах світу.

У країнах G7 (Великобританія, Італія, Канада, Німеччина, США, Франція, Японія) з високим рівнем продуктивності праці та рівнем споживання ВВП на душу населення: державою гарантовано високий рівень соціального захисту, середньої тривалості життя і висока якість медичного обслуговування й освіти. Дослідження показали, що частіше державно-приватне партнерство використовується у галузях охорони здоров'я.

Основною формою партнерства бізнесу та держави у Великобританії є приватна фінансова ініціатива. За попередні 10 років вартість об'єктів даного напрямку становить біля 30 млрд. фунтів стерлінгів. Щорічно укладається більше, ніж 80 нових програм. Британський уряд свідчить, що такі проекти забезпечують 17% економії бюджету країни. Великобританія є лідером в Європі не тільки за масштабами використання схем приватних фінансових інвестицій для залучення інвесторів, але і за ступенем диверсифікації напрямків використання таких інвестицій в економіці.

Рис.1. Витрати за деяким галузям ДПП у регіонах світу (1985-2015 рр.)

Джерело: складено на підставі [16]

Сферами-лідерами державно-приватного партнерства у США є вдосконалення інфраструктури, розвиток транспортної системи, досягнення раціонального економічного використання водних ресурсів, утилізації побутових відходів тощо. За даними Національного інституту державно-приватного партнерства, з 65 середньостатистичних муніципальних сервісних служб, у форматі співробітництва уряду і комерційних установ, функціонують 23, що складає 35%. У цій країні створено Глобальний альянс в інтересах розвитку (Global Development Alliances), який дозволяє додатково мобілізувати значні кошти з метою розвитку приватного сектора. Значну увагу в США приділяють координації сприяння міжнародному розвитку в Африці. Так, в рамках «Глобальної ініціативи здоров'я» планується запобігти близько 12 млн. нових інфекційних заражень вірусом імунодефіциту, надати антиретровірусне лікування 4 млн. зараженим. За рахунок допомоги ліками передбачається зменшити смертність від туберкульозу на 50%, що збереже життя 1,3 млн. чол.

Державно-приватне співробітництво стало помітним і важливим елементом національної економіки Японії, одним з факторів забезпечення її стабільності. Проекти у різних галузях виробничої і соціальної інфраструктури (автомобільні й залізні дороги, морські та аеропорти, об'єкти ЖКГ, муніципальне житло, об'єкти у сфері культури, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення) охоплюють усі регіони країни. Останнім часом дедалі розповсюдженими стають великомасштабні проекти, що мають глобальне значення для країни. Головними специфічними рисами японської співпраці є детально розроблена нормативно-правова база та створення консультативних центрів задля забезпечення плідної роботи. Важливо, що держава усяляко підтримує бізнес, надаючи безвідсоткові кредити через державні інституції, державну власність у безоплатне користування та даючи в оренду об'єкти державної адміністративної власності [4].

Уряд Канади впровадив партнерство з бізнесом в трьох напрямках: муніципальному, територіальному та федеральному. Через таке розмежування, здійснюється впровадження малих, середніх та широкомасштабних проектів у збільшених обсягах. Законодавством передбачена виплата відсотків за реалізацію масштабного інфраструктурного проекту, що забезпечує зростання рівня життя в країні та стимулює бізнес до інвестицій в конкретну галузь.

Визначаємо особливості розвитку державно-приватного партнерства в країнах ЄС. Слід відзначити, що цей напрямок набуває найбільшого розповсюдження саме в цьому регіоні. Країни ЄС прагнуть розширити конкуренцію на муніципальному рівні, привабити якомога більше іноземних інвесторів на національні ринки, покращити інфраструктуру. Законодавче закріплення принципів

ДПП відбувалося поступово. У 1992 р. з'явилася перша директива ЄС, в якій сформулювалися правила і процедури надання контрактів приватним компаніям у сфері громадських послуг. У 1993 р. опубліковані ще три директиви ЄС, пов'язані з наданням прав приватному сектору в окремих галузях. У квітні 2004 р. видана Зелена книга «Державно-приватне партнерство та законодавство співтовариства за державними контрактами та концесіями». Через значне охоплення території ЄС, розвиток країн є нерівномірним. Найбільше фінансування відбувається у галузь освіти – 34%, транспортну сферу – 21% та охорону здоров'я – 17% [4].

Для продуктивної співпраці в ЄС взаємодіють Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський інвестиційний фонд (EIF) та Європейський інвестиційний банк (EIB). Останній надає довгострокові кредити для розвитку Трансевропейських дорожніх шляхів. EIF надає гарантії позик і венчурного капіталу для підтримки малого та середнього підприємництва. Серед завершених проєктів є міст «Васко да Гама» у Португалії, міст на Коринфському каналі, аеропорт Спата в грецьких Афінах та інші. З проєктів інфраструктури в енергетичній сфері слід зазначити електростанції «Рего» й «Тарада» у Португалії.

Європейська комісія працює у напрямку розвитку інформаційного суспільства. Задля цього були впроваджені «Дослідження інформаційного суспільства», створені між комерційним сектором інформаційних технологій та державними освітніми закладами [4]. Після чого було утворено Європейську співпрацю в освіті (EEP).

Через обмеження позик країн ЄС Маастрихтською угодою, доречним є випуск облігацій приватними компаніями й державно-приватне партнерство. Отже, в Європейському союзі досягнуто значних успіхів в ДПП через розуміння сторонами взаємовигоди даного напрямку.

Перейдемо до аналізу державно-приватного партнерства в країнах БРІКС. Найбільш активними членами цього об'єднання є Бразилія, Китай та Індія. Основна частина програм реалізується за такими напрямками: сільське господарство, виробнича сфера, ЖКГ, відкриття нових родовищ природних ресурсів. Країни БРІКС щільно співпрацюють між собою, шляхом обміну досвідом, інформаційної та організаційної підтримки.

У Китаї, через командно-адміністративний вектор економіки, спостерігається значне втручання уряду в сектор бізнесу, що перешкоджає отриманню фінансового прибутку приватними компаніями. Правовою основою регулювання відносин підприємництва і держави є Закон «Про метод управління міськими комунальними концесіями» (2004р.), в якому викладалися конкретні правові аспекти проведення проєктів з поліпшення міської інфраструктури та Закон «Про реформування інвестиційної схеми» [5]. Державною Радою було схвалено документ «Opinion of the State Council, 2005», який заохочує і підтримує розвиток недержавного сектора економіки. Цей документ був першим законом центрального уряду, який дозволив участь приватного сектора у сфері енергетики, зв'язку, залізниць, авіації і нафтопродуктів [5]. Але нестабільність і загострення політичної ситуації в країні не дозволяє впроваджувати державно-приватне партнерство повною мірою. Ще одним бар'єром є корупція в процесі проведення конкурсних торгів на участь у проєктах ДПП та обмеженість прав приватного інвестора бюрократичним процесом у ході прийняття проєкту. На нашу думку, для досягання продуктивної співпраці між бізнесом та державою уряд має усунути інституційні недоліки, зменшити свій вплив на приватний сектор та посилити контроль над державними службовцями задля поліпшення добробуту населення.

Починаючи з середини 1990-х, уряд ПАР взяв на себе зобов'язання з проведення приватизації державних активів. Великі державні підприємства, такі як Iscor (виробник заліза і сталі), Denel (виробник зброї), кілька радіостанцій Південно-Африканської радіомовної корпорації (South African Broadcasting Corporation), Південно-Африканська аеропортна компанія (Airport Company South Africa та інші були продані приватним інвесторам [6]. Наразі ця тенденція зберігається, але знижуються її темпи. У 1997 р. з'явилися законодавчі передумови для розвитку відносин між урядом і бізнесом, а вже у 2000 р. видано «Керівництво з державно-приватного партнерства». Роком пізніше фондами міжнародного розвитку США (USAID), Німеччини (DTZ),

Великобританії (DIFID) був створений головний орган нагляду та технічного контролю в рамках ДПП [6]. Отже, уряд ПАР прагне співпраці з приватним сектором і, користуючись світовим досвідом та взаємодією з передовими країнами світу, створює оптимальні умови для успішного функціонування даного партнерства.

Керівництво Індії вважає ДПП перспективним механізмом залучення приватних інвестицій у національну економіку. Особливого розвитку досягли проекти з покращення інфраструктури, які регулюються Комітетом з інфраструктури, до повноважень якого відносяться: політичне схвалення нових проектів; створення особливих фінансових умов для бізнесу з метою залучення інвестицій; розробка нормативно-правових актів галузі ДПП; підвищення ролі ДПП у національній економіці.

З метою приваблення більшої кількості інвесторів керівництвом країни введено систему субсидованого фінансування – до 20% від сукупного обсягу капіталовкладень, передбачені додаткові дотації від міністерств, керівництва штату та інших відомств. Інфраструктурна фінансова компанія Індії надає фінансову підтримку для реалізації проектів обсягом 20% від прямих позик або банківського рефінансування. Також здійснюється податкове стимулювання (один з видів – податкові канікули, можуть тривати до 10 років) та відміна мита на ввезення обладнання для будівництва доріг. Така політика дає свої плоди: серйозні іноземні інвестори: Vinci France, Leighton Australia та інші, готові брати участь у будівництві дорожніх магістралей; в бюджет надходить 63 % приватних інвестицій у галузі телекомунікацій, 14,4 % – в галузі енергетики, 45 % – у транспортній інфраструктурі [7].

У Бразилії співпрацю держави й бізнесу було започатковано в XIX столітті для будівництва залізничних шляхів. В країні розвинена найбільш популярна форма ДПП – концесії. Згідно бразильського законодавства виділяють 2 типи: «адміністративні концесії» та «спонсоровані концесії» [8]. Тобто приватні компанії беруть активну участь у будівництві та вдосконаленні інфраструктури. Головними органами реалізації та контролю ДПП є Міністерство фінансів та Міністерство економічного розвитку. Закон «Про державо-приватне партнерство» передбачає державні гарантії з виплат: резерв конкретних доходів; облігації, розміщені міжнародними компаніями і приватними фінансовими інститутами; державні кошти та державні компанії, створені з цією метою. Аналіз ситуації свідчить про те, що напрямок ДПП у Бразилії вимагає доопрацювання, реального виконання приписів та більш жорсткого контролю з боку вищих органів державної влади [8].

В Казахстані з 2006 р. діє Закон «Про концесії», за якого при будівництві доріг інвестор відшкодовує свої витрати через користувачькі платежі та довгострокові державні виплати, що розподілені на 10-15 років наперед. Значною перевагою цього Закону для бізнесу є отримання державного об'єкту в користування на 30 років, що мінімізує фінансові ризики та політичні загрози. Не дивлячись на досить привабливі законодавчі умови, активність на ринку ДПП залишалася низькою протягом багатьох років. Це пояснюється кількома факторами: по-перше, фінансовою економічною кризою 2008 р. та її наслідками, по-друге, незацікавленістю міністерств у розробці проектів та залученні інвесторів. Одним з реалізованих проектів є будівництво комплексу з 10 дитячих садків в Караганді, що вирішило проблему нестачі місць в об'єктах дошкільної освіти на 100% [9]. У 2013 р. уряд Казахстану реформував концесійне законодавство та видав Закон № 131-V «Про внесення змін та доповнень у деякі законодавчі акти Республіки Казахстан з питань впровадження нових видів державно-приватного партнерства й розширення галузей його застосування» [10]. Основними галузями фінансування після введення Закону стали охорона здоров'я, міська інфраструктура, освіта і транспорт. Через вдосконалення системи відбору концесіонерів, концесійних лімітів і тарифних інструментів стимулювання відбулося захоплення найбільш зацікавлених підприємців, що призвело до більш динамічного розвитку ДПП. Протягом 2015-2016 р.р. відбулося укладання багатьох нововведень в галузі співробітництва бізнесу і держави: Закон РК від 31 жовтня 2015 р. № 380-V ЗРК «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів Республіки Казахстан з питань ДПП», Указ Президента РК від 14 січня 2016 р. №

172 «Про перелік об'єктів, що не підлягають передачі для реалізації ДПП», Постанова Уряду РК від 25 грудня 2015 р. № 1056 «Про деякі питання Центру розвитку ДПП» та інші [11]. Це призвело до створення низки проектів: «Будівництво та експлуатація легкорейкового транспорту у м. Алмати», «Будівництво та експлуатація автомобільної дороги в обхід м. Шимкент», «Будівництво та експлуатація багатопрофільної лікарні у м. Актау», «Будівництво та експлуатація багатопрофільної лікарні у м. Усть-Каменогорськ» та інших [12].

Специфічною рисою ДПП Росії є розмежування впровадження даного співробітництва за різними регіонами, залежно від їх розвитку з урахуванням адміністративного поділу, прийнятого в Росії, і спираючись на Федеральний закон «Про муніципальне самоуправління» № 131-ФЗ від 2003 р., а також на Федеральний закон «Про малий та середній бізнес» № 209-ФЗ від 2007 р. Загальною проблемою для всіх регіонів є розвиток міської соціальної та інженерної інфраструктури та модернізація існуючої інфраструктури. У 2008 р. функція банківського фінансування інфраструктурних проектів за моделлю ДПП передана Зовнішекоомбанку, якому було поставлено завдання до 2012 р. довести частку інвестованих проектів до 30% кредитного портфеля банку. В процесі реалізації цього завдання у структурі Зовнішекоомбанку створений Центр державно-приватного партнерства, завдяки якому реалізувалися десятки угод із суб'єктами Російської Федерації, в тому числі спрямованих на розвиток ДПП у регіонах. Слід зазначити причини не підписання більшості контрактів: прогалини у законодавстві, низка серйозних інституційних обмежень, брак досвіду рівноправного співробітництва державних органів і приватних підприємств, недосконалість процедур конкурсного відбору концесіонерів. Прикладами успішного партнерства муніципальної влади і приватного бізнесу є робота у сфері організації музейної справи в м. Углич - Музей православного мистецтва «Під Благодатним Покровом», Музей старовинних музичних інструментів, Музей міфів і забобонів російського народу, Музей дитинства та інші [4].

У 1995 р. в Молдові підписано Закон «Про концесії», а у 2008 р. - Закон № 179-XVI «Про приватно-державне партнерство». Але до 2012 р. ці закони не використовувалися. Це спричинено відсутністю регламентації застосування на практиці та неузгодженістю цих двох законів з іншими законами республіки. Постановою Уряду № 245 від 19.04.2012р. створено Національну раду з державно-приватного партнерства. Друге засідання Ради відбулося 08.02.2013р. для оцінки державної політики в галузі державно-приватного партнерства і вироблення рекомендацій для уряду з його відновлення у стратегічних пріоритетних секторах економіки [13]. Управління приватно-державними проектами не є складовою органів державної влади, що унеможливує розвиток комплексної співпраці. У квітні 2013 р. створено Міністерську мережу приватно-державного партнерства, головною метою якої є координування діяльності у сфері приватно-державного партнерства між центральними органами публічного управління та підрозділом ДПП у межах Агентства публічної власності. Серед головних перепон на шляху до продуктивної реалізації виділяють: відсутність єдиної стратегії; відсутність єдиного погляду на реалізацію ДПП; недостатнє використання досягнень інноваційної та технологічної галузей; недосконалість правової бази; високий рівень корупції; недостатня взаємодія держави й комерційного сектору.

Основними проектами для реалізації є «Міжнародний аеропорт Кишиневу», «Комп'ютерна томографія», проекти для ремонту будинків державного університету Молдови та інші.

Досліджуючи сучасний стан ДПП в Україні та шляхи його удосконалення, необхідно зазначити наступне. У 2010 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України № 2404-VI «Про державно-приватне партнерство». Однак, на сьогодні, згідно звітності Світового банку, завершених проектів за цим законом незначна кількість. Аналітики виділяють кілька причин цього явища: складна й витратна процедура затвердження проекту для інвестора; суб'єктивна й тривала оцінка ефективності проекту; односторонність відповідальності за ризики; відсутність гарантій з боку держави; нестача фінансових стимулів у бюджетному законодавстві.

Тому, у 2015 р. ухвалено, а у 2016 р. набув чинності Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного

партнерства та стимулювання інвестицій в Україні». Законом внесено низку змін до законів «Про державно-приватне партнерство», «Про концесії», «Про управління об'єктами державної власності», «Про міжнародне приватне право» та деяких інших. Необхідність прийняття Закону обґрунтовується потребою усунення системних недоліків чинної редакції Закону «Про державно-приватне партнерство», зокрема, відсутністю чіткого розмежування між проектами, які реалізуються у рамках державно-приватного партнерства, ефективних механізмів державної підтримки тощо.

Започатковано низку проектів за різними напрямками господарської діяльності: водопостачання (близько 40% ДПП від усіх ухвалених проектів), транспортна інфраструктура, туризм, видобуток корисних копалин, охорона здоров'я, енергетика та інші.

Найбільш поширеною формою співробітництва в Україні є концесії. Господарським кодексом України від 16.01.2003 р. № 436-IV, а також Законом України «Про концесії» від 16.07.1999 р. № 997-XIV передбачено регулювання концесійної діяльності. Концесіонер обирається на 50 років шляхом конкурсного відбору. У 2016 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, яке відповідає за управління державними інвестиціями, виділило 321 об'єкт для реалізації проектів ДПП даним напрямком. Наразі близько 90% соціальної інфраструктури є власністю держави. Для розвитку соціальної інфраструктури необхідно залучити якнайбільше приватних коштів, шляхом створення бюджетних стимулів й гарантій для інвестора.

На регіональному рівні поширеною є оренда державної власності. Цей напрямок приваблює інвесторів через отримання розширеного ринку збуту. Прикладами є продаж сувенірної продукції на базі об'єктів культурного призначення, приватні обстеження на базі лікарні. Інвестор має право на реконструкцію орендованого майна, технічне переоснащення, поліпшення об'єкта, через що у майбутньому отримає матеріальну компенсацію від держави або стане власником майна.

Інфраструктурні проекти, що ухвалено на засадах ДПП на регіональному рівні: «Будівництво сучасного комплексу з переробки твердих побутових відходів» (Кропивницький); промислової зона «Технопарк-Ковель» (Волинь); будівництво регіонального комплексу з переробки сміття (Луцьк); оголошено конкурс щодо передачі у концесію цілісного майнового комплексу комунального підприємства «Білоцерків-водоканал» (Київська ОДА) та інші.

Впровадження цих проектів має велике соціальне значення. Але в Україні даний напрямок є недостатньо опрацьованим. Частка населення, що обслуговується приватними операторами водопостачання та водовідведення, становить лише 5 %, тоді як в Росії – 27 %, Грузії – 25 %, Казахстані – 41 %, Вірменії – 53% [14]. На нашу думку, уряду необхідно ефективно розподілити бюджет, з урахуванням потреб регіонів та розробити інструменти для реалізації ДПП в цьому напрямку.

Зазначимо ризики та проблеми реалізації державно-приватного партнерства в Україні:

- часті зміни у податковій та регуляторній законодавчій базі України, що призводить до зміни умов контракту та неможливості інвестора визначити свої ризики завчасно та у повному обсязі;
- корупційність та недосконалість судової гілки влади, що не дає бізнесу гарантій захисту його інтересів;
- незначна кількість бюджетних стимулів, що знижує привабливість даного партнерства для приватного сектору;
- складна процедура отримання дозвільних документів від органів державної влади на користування об'єктом чи іншої реалізації умов угоди;
- відсутність використання досвіду впровадження ДПП провідних держав світу;
- недостатня фахова підготовка службовців в даному напрямку та інші.

Висновки і перспективи. Проаналізувавши стан, проблеми, перспективи і важливість впровадження державно-приватного партнерства в країнах світу з різним рівнем економічного розвитку, пропонуємо рекомендації щодо подальшого удосконалення цього напрямку в Україні:

1. Удосконалення нормативно-правової бази та дотримання законодавства на всіх рівнях;
2. Підвищення гарантій захисту як державних, так і приватних інтересів;

3. Використання світового досвіду в реалізації ДПП та співпраця з країнами у цій сфері;
4. Партнерство зі світовими організаціями, такими як ЄБРР, Світовий банк та іншими міжнародними організаціями для отримання фінансової і технічної підтримки проектів ДПП;
5. Щорічна звітність щодо становища державно-приватного партнерства перед світовим співтовариством;
6. Покращення консультативної бази в межах впровадження ДПП;
7. Зменшення кількості погоджувальних угод та спрощення процесу їх отримання;
8. Запровадження механізму компенсації збитків;
9. Створення інформаційної основи для бізнесу щодо переваг даного партнерства;
10. Розробка плану покращення фаховості службовців, створення програм для підвищення кваліфікації, розробка нових навчальних планів для підготовки молодих спеціалістів високого рангу;
11. Перерозподіл ризиків між сторонами партнерства та збільшення відповідальності сторін;
12. Визначення галузей для першочергового інвестування (будівництво автомобільних доріг, модернізація ЖКХ, об'єкти охорони здоров'я та освіти, система теплозабезпечення та водопостачання).

Перспективою подальшого дослідження у визначеному напрямку повинно стати поглиблене дослідження сфер реалізації державно-приватного партнерства, визначення першочергових напрямів інвестування та розроблення пропозицій щодо міжнародного партнерства.

Список використаних джерел

1. Державно-приватне партнерство: теорія і практика [Текст] : навч. посібник / В. Р. Варнавський, А.В. Клименко, В. А. Корольов. – М. : Вид. будинок Держ. ун-ту вищ. шк. економіки, 2010. – 228 с.
2. Зельднер, А. Г. Державно-приватне партнерство в умовах інноваційного розвитку економіки [Текст] / А. Г. Зельднер, І. І. Смотрицька. – М.: ІЕ РАН, 2012. – 212 с.
3. Білицька, А. В. Правове регулювання державно-приватного партнерства [Текст] / А. В. Білицька. – М. : Статут, 2012. – 190 с.
4. Державно-приватне партнерство у зарубіжних країнах, або як реалізувати ДПП в Росії [Текст]. – М.: Видання Ради Федерації, 2009. – 129 с.
5. Садихов, А. П. Інформаційно-аналітична довідка про досвід ДПП в Китайській Народній Республіці. Управління з планування програм ДПП та взаємодії з МФО [Текст] / А. П. Садихов. – М. : 2010. – 2 с.
6. Садихов, А. П. Інформаційно-аналітична довідка про досвід ДПП в Південно-Африканській Республіці. Управління з планування програм ДПП та взаємодії з МФО [Текст] / А. П. Садихов. – М. : 2010. – 4 с.
7. Гафурова, Г. Т. Досвід Індії в підтримці і розвитку державно-приватного партнерства [Текст] / Г.Т. Гафурова // Актуальні проблеми економіки і права. – 2013. – № 3. – С. 52–57.
8. Садихов, А. П. Інформаційно-аналітична довідка про досвід ДПП в Бразилії. Управління з планування програм ДПП та взаємодії з МФО [Текст] / А. П. Садихов. – М. : 2010. – 4 с.
9. Абиєсов, Ж. ДПП по-новому [Текст] / Жомарт Абиєсов. // Forbes Казахстан. – 2012. – № 12. – С. 12.
10. Закон Республіки Казахстан № 131-V від 4 липня 2013 р. «Про внесення змін та доповнень у деякі законодавчі акти Республіки Казахстан з питань впровадження нових видів державно-приватного партнерства й розширення галузей його застосування» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.uchet.kz/view/97690/> (дата звернення 02.11.2016). – Назва з екрана.
11. Біла книга [Текст] / Міністерство національної економіки республіки Казахстан / АТ «Казахстанський центр державно-приватного партнерства» практичні рекомендації, 2016. – 108 с.
12. Казахстанський Центр державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://kzppr.kz/> (дата звернення 10.11.2016). – Назва з екрана.
13. Перчинська, Н. Державно-приватне партнерство в республіці Молдова [Текст] / Н. Перчинська. // Економіка пострадянського простору. – 2014. – №1 – С.33–43
14. Баталов, О. А. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики / О. А. Баталов, І. В. Валюшко. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1239/> (дата звернення 1.11.2016). – Назва з екрана.

15. Ємельянов, Ю. С. Державно-приватне партнерство в інноваційному розвитку економіки Росії [Текст] : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.05 / Ю. С. Ємельянов. – Управління інноваціями. – М., 2012. – 35 с.

16. Public works financing [Electronic resource], 2014 – 2016. – Mode of access: <http://pwfinance.net/> – Title from the screen. (дата звернення 3.11.2016).

Glushchenko Hanna

student

National Technical University of Ukraine
the "Kyiv Polytechnic Institute of the name of Ihor Cikorskiy"
Kyiv, Ukraine

E-mail: ankaurl@gmail.com

Lobodzynska Tetiana

Ph.D. (Economics), Associate Professor of Department of Theoretical and Applied Economy
National Technical University of Ukraine
the "Kyiv Polytechnic Institute of the name of Ihor Cikorskiy"
Kyiv, Ukraine

E-mail: tatiana08@ukr.net

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP: WORLD EXPERIENCE, FORMATION AND DEVELOPMENT IN UKRAINE

Abstract

Introduction. *the research and analysis of the current state of public and private partnership (PPP) is conducted in this article. PPP is one of the key areas in the economic development, which promotes the rational use of available state resources to attract unused reserves for the development of sustainable market relations, implementation of effective management of public and private property.*

The forms of PPP, trends and features of implementation in countries of the world with different levels of economic development are revealed in the article. The factors that influence the formation of public and private partnership in Ukraine are found out. The ways of further improving this trend are proposed.

Purpose. *The aim of the article is to analyze the current public and private cooperation (PPC) in the world, including Ukraine, generalization and systematization of foreign experience of cooperation between the state and business in various fields, review of the basic forms and models of public-private partnerships, the identification of public and private assistance conditions and stages, determination of the vector for economic development in Ukraine, the choice of the most appropriate model of partnership in public and private sectors.*

Methods. *The research was conducted by studying monographs, statistics, using methods of analysis and synthesis, systematic, comparison, induction and deduction.*

Results. *The article reflects the picture of public and private partnerships around the world and the ways of its implementation and improvements in Ukraine are proposed.*

Discussion. *Further research of sectors for realization the public and private partnership, the definition of priority areas of investment and development of proposals regarding international partnerships.*

Keywords: *public and private partnership, forms of PPC, investments, innovations, the state budget policy, business, international partnership.*

References

1. Varnavs'kyi, V.R., Klymenko, A.V. & Korol'ov, V.A. (2010). *Derzhavno-pryvatne partnerstvo: teoriya i praktyka* [Public-private partnerships: theory and practice]. Moscow : Vyd. budynok Derzh. un-tu vyshch. shk. Ekonomiky.
2. Zel'dner, A.H. & Smotyryts'ka, I.I. (2012). *Derzhavno-pryvatne partnerstvo v umovakh innovatsiynoho rozvytku ekonomiky* [Public-private partnership in the conditions of innovative development of economy]. Moscow, IE Russian Academy of Sciences.
3. Bilyts'ka, A. V. (2012). *Pravove rehulyuvannya derzhavno-pryvatnoho partnerstva*. [Legal regulation of

public-private partnerships]. Moscow : Statut.

4. *Derzhavno-privatne partnerstvo u zarubizhnykh krayinakh, abo yak realizuvaty DPP v Rosiyi.* (2009). Moscow: Vydannya Rady Federatsiyi.

5. Sadykhov, A.P. (2010). *Informatsiyno-analitychna dovidka pro dosvid DPP v Kytays'kiy Narodniy Respublitsi. Upravlinnya z planuvannya proqram DPP ta vzayemodiyi z MFO* [Information and analytical report on PPP experience in the Republic of China. Management planning PPP programs and interaction with MFIs]. Moscow. 2.

6. Sadykhov, A.P. (2010). *Informatsiyno-analitychna dovidka pro dosvid DPP v Pivdenno-Afrykans'kiy Respublitsi. Upravlinnya z planuvannya proqram DPP ta vzayemodiyi z MFO* [Information and analytical report on PPP experience in South Africa. Management planning PPP programs and interaction with MFIs]. Moscow. 4.

7. Hafurova, H.T. (2013). *Dosvid Indiyi v pidtrymtsi i rozvytku derzhavno-privatnoho partnerstva* [The Indian experience in the support and development of public-private partnerships]. *Aktual'ni problemy ekonomiky i prava*, 3, 52–57.

8. Sadykhov, A.P. (2010). *Informatsiyno-analitychna dovidka pro dosvid DPP v Brazyl'iyi. Upravlinnya z planuvannya proqram DPP ta vzayemodiyi z MFO* [Information and analytical report on PPP experience in Brazil. Management planning PPP programs and interaction with MFIs]. Moscow. 4.

9. Abyesov, Zh. (2012). *DPP po-novomu* [New PPP]. *Forbes Kazakhstan*, 12, 12.

10. *Zakon Respubliki Kazakhstan # 131-V vid 4 lypnya 2013 r. «Pro vnesennya zmin ta dopovnen' u deyaki zakonodavchi akty Respubliki Kazakhstan z pytan' vprovadzhennya novykh vydiv derzhavno-privatnoho partnerstva y rozshyrennya haluzey yoho zastosuvannya».* Retrieved from <https://zakon.uchet.kz/view/97690/>.

11. Bila knyha. (2016). *Nazva knigi* [White book]. Ministerstvo natsional'noyi ekonomiky respubliky Kazakhstan.

12. *Kazakhstans'kyy Tsentр derzhavno-privatnoho partnerstva.* Retrieved from <http://kzppp.kz/>

13. Perchyns'ka, N. (2014). *Derzhavno-privatne partnerstvo v respublitsi Moldova* [Public-private partnership in the Republic of Moldova]. *Ekonomika postradyans'koho prostoru*, 1, 33–43.

14. Batalov, O. A. & Valyushko, I.V. (2013). *Osoblyvosti zastosuvannya derzhavno-privatnoho partnerstva yak mekhanizmu realizatsiyi novoyi rehional'noyi polityky* [Features of the application of public-private partnerships as a mechanism for the implementation of the new regional policy]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1239/>.

15. Yemel'yanov, Yu. S. (2012). *Derzhavno-privatne partnerstvo v innovatsiynomu rozvytku ekonomiky Rosiyi* [Public-private partnership in innovative development of Russian economy] (Unpublished doctoral dissertation). Upravlinnya innovatsiyamy. Moscow.

16. *Public works financing.* Retrieved from <http://pwfinance.net/>.

